

Nr 263.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till täckande av kostnader för jordbrukets deltagande i Brysselutställningen 1935; given Stockholms slott den 5 mars 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

I skrivelse den 22 augusti 1936 har *kommittén för jordbrukets deltagande i Brysselutställningen 1935*, anförd.

Vid en konferens den 4 oktober 1934 inför chefen för jordbruksdepartementet, vari representanter för olika grenar av jordbruket och dess binäringar deltog samt frågan om det svenska jordbrukets representerande vid den

Bihang till riksdagens protokoll 1937. 1 saml. Nr 263.

internationella utställningen i Bryssel 1935 diskuterades, uttalades en bestämd önskan att ett deltagande från jordbrukets sida i nämnda utställning skulle äga rum samt att härför borde disponeras en yta av 75 à 100 kvm netto i den svenska paviljongen. Det befanns emellertid, att de skilda företag, som kunde komma ifråga för deltagande i en sådan utställning, ej vore beredda att påtaga sig de kostnader, som kunde väntas bli förenade därmed, detta bland annat av den anledningen, att en sådan utställning väsentligen måste bli av kollektiv karaktär och företrädesvis syfta till propaganda för svenska jordbruksprodukter i allmänhet, sålunda utan särskilt framhävande av deltagande firmor eller deras tillverkningar. En förutsättning för deltagande från jordbrukets sida ansågs därför vara, att kostnaderna till väsentlig del finge bestridas av allmänna medel.

Som en följd av denna konferens tillsattes på initiativ av Sveriges allmänna lantbrukssällskap en särskild utställningskommitté, i vilken ingingo som medlemmar direktör V. Aaroe för svenska mejeriernas riksförening, byråchefen hos lantbruksstyrelsen K. A. Andersson såsom representant för fiskerinäringen, direktör E. Flygare för Sveriges äggintressenters förening, direktör Sören Jacobsen för Sveriges slakteriförbund och direktör A. H. Stensgård för Sveriges allmänna lantbrukssällskap, vilken sistnämnde vid kommitténs sammanträde den 9 oktober 1934 utsågs till ordförande. Som expert i avseende på planläggningen och anordnandet av jordbrukets utställning anställdes agronomen Erik A. Hammarsjö. Utställningskommitténs expedition hade varit förlagd till lantbrukssällskapet, som också ställt personal till förfogande för handhavande av löpande arbeten såväl före som under utställningstiden. Som kommitténs representant i Belgien hade fungerat en i Bryssel bosatt svensk affärsman, herr Axel Lindström, vilken haft till huvudsaklig uppgift att utöva allmän tillsyn över jordbrukets utställning, att lämna information om svenskt jordbruk, dess produktions- och avsättningsförhållanden samt att söka förmedla förbindelser mellan svenska firmor och utländska köpare av jordbruksprodukter.

Vid anordnandet av jordbrukets utställning, som väsentligen haft en kollektiv karaktär, hade största vikten givetvis lagts vid de animaliska produkterna. Även växtförädlingen och fröodlingen erhöles en framskjuten plats. Utrymme bereddades därjämte för expositioner av knäckebröd, öl samt mineralvatten. Fiskerinäringens deltagande hade inskränkt sig till en exposition av fiskkonserver, enär anordnande av en utställning utav färsk samt frusen fisk visade sig förenat med stora svårigheter. I samband med en restaurangavdelning förekommo därjämte en del speciella produkter såsom färskrökt lax, rökt ål, renkött, sylt och saft av svenska skogsbär m. m. I jordbruksavdelningen deltog 15 utställare, nämligen allmänna svenska utsädes aktiebolaget, apotekarnes mineralvattens aktiebolag, kommanditbolaget spis- & knäckebrödsfabriken Kronan, mjölkcentralen, porterbryggeri aktiebolaget D. Carnegie & Co., aktiebolaget Pripp & Lyckholm, statens centrala frökontrollanstalt, aktiebolaget Stockholms bryggerier, svenska mejeriernas riksförening u. p. a., svenska sockerfabriks aktiebolaget, Sveriges allmänna utsädesförening, Sveriges slakteriförbund, förening u. p. a., svenska ägg-handelsförbundet, förening u. p. a., Sveriges äggintressenters förening och aktiebolaget W. Weibull.

Till sin uppläggnings kunde utställningen sägas ha följt tre huvudlinjer. I första hand hade utställningen avsett att visa Sveriges förutsättningar för en kvalitativt högtstående produktion av jordbruksalster. De gynnsamma klimatiska betingelserna framhöllo sålunda på fondväggen genom ett sfärformat avsnitt av Europa, varigenom Sveriges läge inom »de ljusa nätternas

område» framhävdes. Det betonades vidare närheten till och de goda kommunikationerna med de stora underskottsområdena i Europa för animaliska livsmedel. Medelst fotomontage över olika jordbruksprodukter samt bioramor från mejerier och slakterier visades de högt ställda krav på hygien och kontroll, som utmärka svensk livsmedelsproduktion. Samma grundtanke att framhäva den kvalitativa sidan av produktionen kännetecknade även utställningen av fröer och utsäden, där fotomontage och kortfattade texter avsågo att visa de betydelsefulla resultat, som svenskt växtförädlingsarbete uppnått.

Den andra linjen av jordbrukets utställning omfattade en varuexposition. I nedkylda montrar visades smör, ost, ägg, bacon samt vissa andra slakteriprodukter. Vidare exponerades i särskilda montrar konserver av kött, fläsk, fisk samt knäckebröd, öl och porter. På fröavdelningen visades likaledes prover på de olika i utställningen deltagande företagens produkter.

Slutligen inrättades en restaurangavdelning, där serveringen så långt möjligt baserades på svenska produkter. Ursprungligen hade avsetts att endast vid en bardisk utlämna smakprov på svenska produkter samt att ordna en smörgåsservering. Efter närmare övervägande beslöt kommittén emellertid låta utvidga denna avdelning till en mindre restaurangrörelse. Härmed avsågs dels att besökare skulle beredas tillfälle att erhålla närmare kännedom om de svenska jordbruksprodukternas beskaffenhet, dels att man från svensk sida skulle kunna skaffa sig en säkrare kännedom om huru de svenska varorna bleve uppskattade av utländska besökare, dels slutligen att på ett naturligt sätt bereda avsättning för livsmedel, som efter hand måste nedsändas för exponering. Därjämte var det för den svenska brysselutställningen ett allmänt intresse, att en restaurang funnes vid den svenska paviljongen. Restaurangen hade varit livligt besökt och vunnit stor uppskattning från allmänhetens sida. Den kunde utan tvekan betecknas som ett gott inslag i jordbrukets utställning och hade med säkerhet gjort en god reklam för svenska jordbruksprodukter.

För jordbruksavdelningens utrustning med kylmontrar och övriga kylanordningar hade uteslutande svenska fabrikat kommit till användning. Dessamma var också i huvudsak fallet med köksmaskiner och servisutrustning till restaurangen, vilket möjliggjorts genom tillmötesgående från olika svenska industrifirmor, som genom lån eller till nedsatt pris ställt dylik utrustning till förfogande.

Det utrymme, som av jordbruket tagits i anspråk i utställningspaviljongen, utgjorde brutto 114 kvm golvyta, varav huvuddelen använts för den egentliga utställningen samt en mindre del för servering vid bardisk. För restaurangrörelsens behov uppfördes genom tillbyggnad särskilda köks- och förrådslokaler, varjämte en utanför liggande terrass togs i anspråk för servering vid ett 20-tal bord. För uppförande av nämnda restaurangbyggnader hade utställningsbestyrelsen lämnat ett bidrag av 7.000 kronor.

För att sprida kännedom om svenskt jordbruk och svenska jordbruksprodukter hade utdelats en kortfattad fyrspråkig broschyr i en upplaga av 100.000 exemplar. Därjämte hade olika utställare låtit trycka och utdela speciella broschyrer. Vidare hade kommitténs representant, som mestadels uppehöll sig vid utställningen, stått till tjänst med upplysningar. Jordbrukets utställning besöktes synnerligen livligt under utställningstiden. Av Lindström hade ock vid flera tillfällen framhållits, att från de besökandes sida, vare sig de voro belgare eller av annan nationalitet, visades ett mycket stort intresse för svenskt jordbruk i allmänhet och för dess produkter.

Kommitténs i Bryssel förda räkenskaper hade omhänderhafts av biträddande generalkommissarien vid den svenska utställningen, disponent E. Gustaf-

son, och hade sedermera granskats av en tjänsteman vid lantbrukssällskapet. Räkenskaperna i Sverige hade förts vid lantbrukssällskapets kamrerarekontor.

Bruttokostnaderna för jordbrukets utställning uppginge till 57,456 kronor 33 öre, varemot stode inkomster av 12,906 kronor 33 öre. Av dessa inkomster utgjorde 9,359 kronor 7 öre bidrag från i jordbruksavdelningen deltagande utställare och 3,547 kronor 26 öre återvinningsvärden vid försäljning, restituerade kostnader o. dyl. Av platshyran hade de deltagande företagen i allmänhet inbetalat den på deras resp. expositioner fallande andelen. Platshyror för expositionerna av öl, vatten och knäckebröd m. fl. produkter hade betalats av restaurangen, som erhållit motsvarande gottgörelse av leverantörerna av dessa varor. Skillnaden mellan bruttokostnaderna och inkomsterna utgjorde 44,550 kronor och fördelade sig på de i utställningen deltagande produkterna sålunda:

Mejeriprodukter	kronor	21,600
Slakteriprodukter	»	15,200
Ägg och fjäderfä	»	6,790
Fröer och utsäden	»	665
Fiskeriprodukter	»	295
Summa kronor		44,550.

Kommittén hemställde, att detta belopp i sin helhet måtte täckas genom allmänna medel.

Restaurangrörelsen hade i ekonomiskt avseende hållits skild från den egentliga jordbruksutställningen och hade belastats med utav densamma föranledda kostnader för tillbyggnader, inredning och inventarier ävensom kostnader för drift och administration. Ehuru själva restaurangrörelsen i Bryssel lämnat överskott, visade slutresultatet en förlust av 24,551 kronor 56 öre, vilket berodde på att rörelsen pågått under så kort tid, att de byggnads-, inrednings- och utrustningskostnader, som belastat densamma, ej hunnit täckas. För täckandet av denna förlust funnes dels kontanta anslag med 11,351 kronor 56 öre, dels garantiförbindelser för resterande underskott, utgörande 13,200 kronor. Dessa förbindelser, som möjliggjort anskaffande av rörelsemedel, hade avlämnats av svenska mejeriernas riksförening, Sveriges slakteriförbund och bryggerierna. I betraktande av att restaurangen varit ett naturligt komplement till jordbrukets utställning och genom sin verksamhet varit en utmärkt propaganda för svenska jordbruksprodukter, syntes det emellertid motiverat, att jämväl kostnaderna för restaurangen till en del bestredes med allmänna medel, och kommittén hemställde, att hälften av anförda nettounderskott för restaurangen, d. v. s. 6,600 kronor, måtte täckas på detta sätt.

Under återopande av vad i skrivelsen anförts hemställde kommittén, att Kungl. Maj:t måtte till kommittén anvisa ett belopp av tillhoppa 51,150 kronor för täckande av kostnader för jordbrukets deltagande i utställningen.

Över kommitténs framställning hava efter remiss utlåtanden avgivits av statskontoret och statens jordbruksnämnd. Vid statskontorets utlåtande har fogats yttrande i ärendet till statskontoret från lantbruksstyrelsen.

Lantbrukstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

Frågan om statlig medverkan vid ifrågavarande utställning syntes endast hava berörts vid ett sammanträde med intresserade inför chefen för jordbruksdepartementet. Vid detta sammanträde torde emellertid en förutsättning för utställningens anordnande ha varit, att kostnaderna för ändamålet till

viss del finge bestridas med allmänna medel, i synnerhet som utställningen huvudsakligen avsåg animala produkter och vissa medel kunde påräknas finnas tillgängliga för stödjande av avsättningen, särskilt genom export, just av dessa produkter. Beklagligt nog kom emellertid frågan angående omfattningen och formen för eventuell statlig medverkan icke att bli bestämd, innan utställningen kom till stånd. Någon framställning härom blev nämligen icke gjord och från statens sida hade sålunda icke lämnats något åtagande om understöd till utställningen eller meddelats några direktiv för densammans anordnande. Enligt vad styrelsen inhämtat hade kostnaderna för den egentliga utställningen delvis förskjutits av Sveriges allmänna lantbrukssällskap. För lantbrukssällskapet kunde utställningen dock knappast anses ha varit av sådant intresse, att sällskapet kunde anses böra bära nämnda kostnader. Under sådana förhållanden torde enda möjligheten vara, att dessa åtminstone i viss omfattning täcktes genom anvisande av allmänna medel. Vad kostnaderna för restaurangrörelsen beträffade erinrade styrelsen, att garantiförbindelser i nämnda avseende förefunnos. Enligt vad styrelsen inhämtat uppginge totalbeloppet av dessa förbindelser till 20,000 kronor. Då underskottet på rörelsen belöpte sig till 13,200 kronor, skulle garanternas utfästelse således endast delvis behöva tagas i anspråk. Med hänsyn till de konsekvenser, som skulle kunna väntas uppstå, om det allmänna helt eller delvis övertog det ekonomiska ansvaret för kostnader, som säkerställts genom garantiteckning, funne styrelsen sig icke kunna tillstyrka bifall till framställningen i denna del.

I den mån nettokostnaderna för den egentliga utställningen ansåges böra täckas av allmänna medel syntes det kunna ifrågasättas, att dessa kostnader, i vad de belöpte på mejeriprodukter, slakteriprodukter och ägg jämte fjäderfä, borde bestridas av de avgiftsmedel, som stode till förfogande för bland annat underlättande av exporten utav animaliska jordbruksprodukter, d. v. s. medel som tillförts jordbrukets prisregleringsfond, medan nettokostnaden för utställandet av frö och utsåden samt fiskeriprodukter borde täckas genom anvisande av medel från nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Statskontoret har funnit det anmärkningsvärt, att framställning nu gjordes om statsbidrag i den omfattning som skett, utan att, innan de av deltagandet i utställningen föranledda utgifterna kommit till stånd, frågan om sådant bidrag underställts Kungl. Maj:ts prövning. I likhet med lantbruksstyrelsen kunde statskontoret icke tillstyrka bifall till framställningen i vad den avsåge bidrag till täckande av den å restaurangrörelsen uppkomna förlusten. Därest statsbidrag till täckande av övriga kostnader ansåges böra beviljas, lät det sig, enligt statskontorets mening göra att anlita av lantbruksstyrelsen ifrågasatta medel.

Statens jordbruksnämnd har anfört:

Jordbruksnämnden ville erinra, att ingen av de nämnder, som under år 1934 och första halvåret 1935 närmast hade ansvaret för jordbruksregleringens genomförande, erhållit tillfälle att yttra sig beträffande frågan om jordbrukets deltagande i utställningen och den närmare planläggningen av det samma. Med hänsyn härtill ansåge sig jordbruksnämnden sakna anledning att nu ingå på frågan, huruvida planläggningen varit tillfredsställande. Nämnden funne sig icke heller böra ingå på en närmare granskning av de särskilda utgiftsposterna. Därest det ansåges, att de förluster, som uppkommit till följd av deltagandet, helt eller delvis borde ersättas av allmänna medel, ville näm-

den icke motsätta sig, att nettokostnaderna, i vad de belöpte på mejeri- och slakteriprodukter samt ägg och fjäderfä, bestredes av medel som tillförts jordbrukets prisregleringsfond.

Då det av den utredning, som företetts i ärendet, icke varit möjligt att vinna en säker överblick över utställningens ekonomiska skötsel samt huruvida och i vad mån respektive utställare påförts de kostnader, som skäligen bort drabba dem, har revisor Sven Frantzich på mitt uppdrag verkställt granskning av kommitténs räkenskaper med därtill hörande protokoll och övriga handlingar. Enligt den av Frantzich häröver avgivna berättelsen har granskningen givit anledning till följande anmärkningar.

Kommittén hade till agronomen Erik Hammarsjö utbetalat traktamentsersättning med 35 kronor för dygn under hans vistelse i Bryssel den 10 april — den 13 maj 1935. Enligt de grunder, som tillämpades för utbetalande av traktamentsersättning vid resor i statens ärenden, skulle till Hammarsjö ha utbetalats allenast 25 kronor för dygn. Kommittén hade vidare efter utställningens avveckling utbetalat till Hammarsjö 2,000 kronor och till två andra personer sammanlagt 400 kronor såsom tillägg till dem i samband med anställandet tillerkända arvoden. Då utställningens räkenskaper visat underskott, hade sådana tilläggsarvoden ej bort utanordnas. Slutligen hade i platshyror inkommit 700 kronor mindre än som från början påförts utställarna. Nämda belopp borde avfordras vederbörande, varigenom underskottet komme att minskas i motsvarande grad.

Över de av Frantzich framställda anmärkningarna har kommittén efter remiss angivit förklaring samt därvid i huvudsak anfört följande.

Traktamentsersättningen till Hammarsjö hade bestämts till 35 kronor för dygn med hänsyn till att den i viss mån skulle utgöra en utfyllnad i arvodet under resdagarna och vistelsen i Bryssel. Kommittén hade vidare beaktat, att levnadskostnaderna i Bryssel vid tiden för utställningen kunde väntas bli höga samt att Hammarsjö med traktamentsersättningen skulle bestrida de extra kostnader på utställningsorten, som skulle uppstå vid resor till och från utställningsorten. Arvodet till Hammarsjö å 2,000 kronor hade utbetalats, enär Hammarsjös arbete med utställningen blivit avsevärt mera omfattande än som från början förutsatts. Redan under förberedelsearbetet hade kommittén meddelat Hammarsjö, att frågan om extra arvode skulle upptagas till behandling efter utställningen. Hammarsjös totala arvode hade uppgått till 4,250 kronor, motsvarande c:a 600 kronor för månad. Av de övriga tilläggsarvodena, sammanlagt 400 kronor, hade 300 kronor påförts restaurangrörelsen. Återstoden utgjorde ersättning för särskilt avvecklingsarbete. Av de ogrundna platshyrorna, tillhoppa 700 kronor, hade 500 kronor påförts Sveriges äggintressenters förening u. p. a. och 100 kronor statens centrala frökontrollanstalt. Det vore närmast en lämplighetsfråga, huruvida dessa två belopp skulle inbetalas av respektive utställare eller ingå i kommitténs förevarande framställning. Återstoden, 100 kronor, hade påförts allmänna svenska utsädesaktiebolaget och Sveriges utsädesförening, enär dessa utställare genom vissa omändringar tilldelats något större platsutrymme än som ursprungligen avtalats. Utställarna hade emellertid icke varit villiga att erlägga betalning för det ökade platsutrymmet. Det vore ovisst, huruvida detta utrymme i stället skulle ha kunnat uthyras till någon annan. Därest så ej kunnat ske, hade kostnaderna för detsamma ändå kommit att falla på kommittén.

I likhet med de över kommitténs framställning hörda myndigheterna finner jag det anmärkningsvärt, att frågan om statsbidrag till täckande av kostnaderna för jordbrukets deltagande i förevarande utställning icke i förväg underställts Kungl. Maj:t. Att så ej skett torde dock närmast vara att tillskriva missförstånd. Med hänsyn härtill torde nämnda förhållande icke böra utgöra hinder för att nu upptaga frågan till saklig prövning. Det torde ej böra dragas i tvivelsmål, att jordbrukets representation vid utställningen till ej ringa grad uppburits av ett allmänt intresse, och det är föga troligt, att denna representation skulle ha kommit till stånd, därest initiativtagarna ej förlitat sig på att kostnaderna därför finge till viss del bestridas av allmänna medel. Mot de former och den omfattning utställningen erhållit torde några vägande erinringar icke kunna göras. Utställningen synes ha anordnats på ett sätt, som varit ägnat att verksamt bidra ej allenast till kännedomen om Sverige och svenska jordbruksprodukter utan jämväl till ökad avsättning i utlandet av sådana produkter. Enligt vad handlingarna utvisa ha nettokostnaderna för den egentliga utställningen delvis förskjutits av Sveriges allmänna lantbrukssällskap. Såsom lantbruksstyrelsen anfört, kan densamma för sällskapet knappast ha varit av sådan betydelse, att sällskapet helt bör bära oförmålda kostnader. Under sådana omständigheter anser jag, att staten icke bör undandraga sig att medverka till kostnadernas täckande. Vad angår det belopp, som för ändamålet bör komma i fråga, vill jag erinra, att den granskning jag låtit verkställa av kommitténs räkenskaper endast givit anledning till vissa detaljmärkningar, vilka synas hava blivit på ett tillfredsställande sätt av kommittén bemötta. Ej heller har jag funnit några andra erinringar att framställa mot företagets ekonomiska planläggning och skötsel. Då garantiförbindelser finnas till täckande av underskottet å restaurangrörelsen, anser jag, att bidrag för detta ändamål icke bör ifrågakomma. Med hänsyn till vad i ärendet förekommit torde bidraget till täckande av kostnaderna för den egentliga utställningen böra begränsas till 35,000 kronor. Det synes lämpligast, att detta belopp ställes till förfogande ur det å riksstaten för innevarande budgetår uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. Härför torde riksdagens medgivande böra inhämtas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av det för budgetåret 1936/1937 anvisade förslagsanslaget till oförutsedda utgifter må såsom bidrag till täckande av kostnader för jordbrukets deltagande i Brysselutställningen 1935 användas ett belopp av 35,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.